TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 20772
Tarih : 22.10.2026

10/4842

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Otistiklerin eğitim, sağlık, çalışma, sosyal hizmetler ve toplumsal yaşama eşit katılım haklarından yararlanmalarının önündeki engellerin belirlenmesi, nöro-çeşitlilik ve eşit yurttaşlık temelinde yürütülen kamu politikalarının değerlendirilmesi, II. Ulusal Otizm Eylem Planı'nın uygulanmasındaki eksikliklerin tespit edilmesi ve otistiklerin bağımsız yaşam hakkını güvence altına alacak düzenlemelerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

Serhat EREN

Diyarbakır Milletvekili

GEREKÇE

Otistikler, yaşamın farklı dönemlerinde eğitim, sağlık, istihdam, barınma, sosyal hizmetler ve kamusal yaşama katılım alanlarında çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Bu engeller, otistiklerin bireysel farklılıklarının yanı sıra kamu hizmetlerinin erişilebilir olmaması, yeterli destek mekanizmalarının bulunmaması, ayrımcı uygulamalar ve toplumsal önyargılarla ilişkilidir. Nöro-çeşitlilik yaklaşımı, insanların bilişsel, duyusal, iletişimsel ve gelişimsel farklılıklarını insan çeşitliliğinin bir parçası olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde otistiklerin haklarını kullanabilmeleri için kamusal hizmetlerin farklı ihtiyaçlara göre düzenlenmesi, makul düzenlemelerin sağlanması ve otistiklerin kendilerini ilgilendiren kararlara doğrudan katılması gerekmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, engellilerin ayrımcılığa uğramadan eğitim, sağlık, çalışma, erişilebilirlik ve bağımsız yaşam haklarından yararlanmasını güvence altına almaktadır. Sözleşmenin 19'uncu maddesi toplum içinde yaşama ve topluma dâhil olma hakkını, 24'üncü maddesi eğitim hakkını, 27'nci maddesi ise çalışma ve istihdam hakkını düzenlemektedir.

DEM Parti Engelliler Komisyonunun 22 Kasım 2025 tarihinde Diyarbakır'da düzenlediği "Barış ve Demokratik Toplum Sürecinde Nöro-Çeşitliler ve Eşit Yurttaşlık Çalıştayı" sonuç bildirgesinde, sağlamcılıkla mücadele, kapsayıcı eğitim, duyusal ve iletişimsel erişilebilirlik, makul düzenleme, bağımsız yaşam ve otistiklerin karar süreçlerine katılımı temel talepler arasında yer almıştır. Bu yaklaşım, otistiklerin ihtiyaçlarının kendileri adına belirlenmesi yerine doğrudan katılımlarıyla oluşturulacak hak temelli politikaların önemine işaret etmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik II. Ulusal Eylem Planı (2023–2030) 2023–2025 Yılı Faaliyet İzleme Raporu", otistiklere yönelik kamu hizmetlerinin mevcut durumuna ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Eylem Planı kapsamında toplumsal farkındalık, istatistik üretimi, erken tanı, sosyal hizmetler, bilimsel araştırmalar, eğitim, istihdam, kültürel yaşama katılım ve kurumlar arası koordinasyon alanlarında çalışmalar öngörülmektedir.

Bununla birlikte Bakanlığın raporunda, otistiklere ilişkin sistematik ve sürdürülebilir veri üretimine yönelik genel mekanizmanın henüz tam olarak oluşturulamadığı belirtilmektedir. Otistiklerin yaş gruplarına, yaşadıkları illere, eğitim ve istihdam durumlarına, sosyal hizmetlerden yararlanma koşullarına ve destek ihtiyaçlarına ilişkin karşılaştırılabilir verilerin eksikliği, kamu politikalarının planlanmasını ve sonuçlarının değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Rapora göre 2025 yılında dijital izleme ve tarama programı kapsamında 206 bin 746 çocuk taranmış, 5 bin 522 sağlık personeline eğitim verilmiştir. Bununla birlikte erken tanı ve değerlendirme hizmetlerinin bölgesel dağılımı, hizmetlere erişim süreleri, tanı sonrasında sunulan desteklerin sürekliliği ve yetişkin otistiklerin sağlık hizmetlerine erişimi ayrıca değerlendirilmelidir.

Otistik çocukların eğitim hakkından eşit biçimde yararlanabilmesi için kapsayıcı eğitim ortamlarının geliştirilmesi, yeterli sayıda nitelikli öğretmen görevlendirilmesi, destek eğitim hizmetlerinin güçlendirilmesi ve okullarda bireysel ihtiyaçlara uygun makul düzenlemelerin sağlanması gerekmektedir. Eğitim kurumlarının duyusal ve iletişimsel erişilebilirliği, alternatif

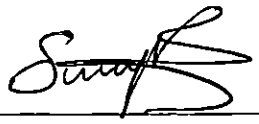
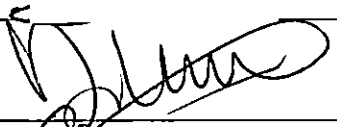
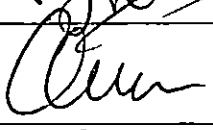
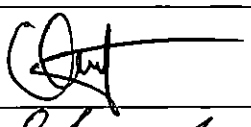
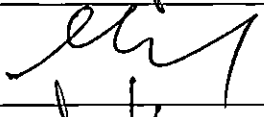
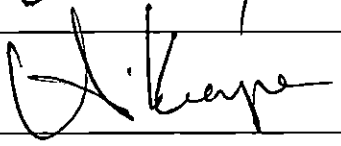
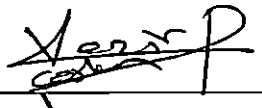
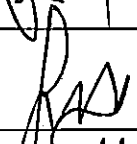
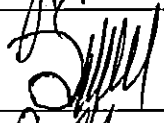
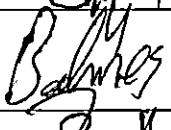
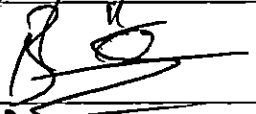
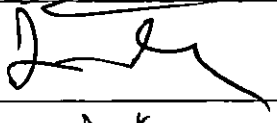
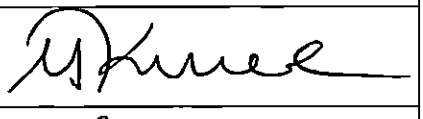
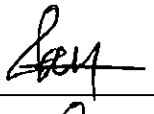
ve destekleyici iletişim sistemleri, eğitim materyalleri ve sınav düzenlemeleri bu kapsamda önem taşımaktadır.

Bakanlığın izleme raporunda Diyarbakır'da eğitim gören otistik birey sayısı 1.744 olarak bildirilmektedir. Ancak eğitim çağında olup eğitim dışında kalan otistiklerin sayısı, okullardaki destek hizmetlerinin yeterliliği, sınıf mevcutları ve eğitimden kopuş nedenleri bakımından daha kapsamlı incelemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Otistiklerin hakları çocukluk dönemiyle sınırlı değildir. Yetişkin otistiklerin yükseköğretime erişimi, mesleki eğitim, istihdam, barınma, sosyal ilişkiler ve bağımsız yaşam alanlarında ihtiyaç duydukları desteklerin sürekliliği temel bir kamusal sorumluluktur.

II. Ulusal Otizm Eylem Planı kapsamında iş koçluğu, destekli istihdam ve mesleki danışmanlık çalışmalarına yer verilmekle birlikte bu hizmetlerin otistiklerin açık iş gücü piyasasına katılımına, işte kalma sürelerine, çalışma koşullarına ve ekonomik bağımsızlıklarına etkisinin ayrıntılı biçimde incelenmesi gerekmektedir. İşyerlerinde duyusal ve iletişimsel erişilebilirlik ile makul düzenlemelerin sağlanması, çalışma hakkının kullanılmasında belirleyici önemdedir. Bağımsız yaşam hakkı bakımından otistiklerin ailelerine veya yatılı bakım kuruluşlarına bağımlı kalmadan, kendi tercihleri doğrultusunda ve ihtiyaç duydukları desteklerle toplum içinde yaşayabilmeleri esas alınmalıdır. Kişisel destek, destekli yaşam, gündüz hizmetleri, erişilebilir barınma ve toplum temelli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması bu hakkın hayata geçirilmesi açısından önemlidir.

Bakanlığın raporunda Diyarbakır'da bireysel sosyal hizmet danışmanlığı uygulaması kapsamında 1.340 ailenin tespit edildiği, 267 aileye hizmet sunulmaya başlandığı belirtilmektedir. Bu veriler, danışmanlık hizmetlerinin kapsamının, hizmete erişimdeki farklılıkların ve ihtiyaçların karşılanma düzeyinin araştırılmasını gerektirmektedir. Otistiklerin eğitim, rehabilitasyon, bakım ve sosyal hizmet kuruluşlarında şiddet, ihmal, kötü muamele ve ayrımcılıktan korunması da temel bir hak meselesidir. Kuruluşların denetlenmesi, erişilebilir şikâyet mekanizmalarının oluşturulması, hak ihlallerinin etkili biçimde araştırılması ve otistiklerin güvenliğinin sağlanması bakımından mevcut uygulamaların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan bakım ve destek sorumluluğunun büyük ölçüde aileler tarafından üstlenilmesi, özellikle kadınların çalışma yaşamına katılımını, ekonomik güvencelerini ve sosyal güvenlik haklarını etkileyebilmektedir. Bakım verenlerin desteklenmesi ile otistiklerin kendi yaşamları üzerindeki söz ve karar haklarının birlikte ele alınması önem taşımaktadır. Otistiklerin sağlık, eğitim, sosyal hizmetler ve adli süreçlerde kendi iletişim ihtiyaçlarına uygun hizmet alabilmesi, Kürtçe ve diğer dillerde hizmete erişim gereksinimlerinin karşılanması, kırsal bölgelerde yaşayanların destek hizmetlerine ulaşabilmesi ve afet durumlarında erişilebilir koruma mekanizmalarının oluşturulması da araştırılması gereken alanlar arasındadır. Otistiklerin eğitim, sağlık, çalışma, sosyal hizmetler ve bağımsız yaşam haklarından eşit biçimde yararlanmalarının önündeki engellerin belirlenmesi, II. Ulusal Otizm Eylem Planı'nın uygulama sonuçlarının incelenmesi, mevcut kamu hizmetlerinin erişilebilirlik ve yeterliliğinin değerlendirilmesi, otistiklerin ve hak temelli engelli örgütlerinin katılımıyla geliştirilecek politika ve düzenlemelerin tespit edilmesi amacıyla Meclis araştırması açılması gerekli görülmektedir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3			
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
6	NEVROZ UYSAL ASLAN	ŞIRNAK	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	